

## Leefomgeving voor raadsleden



Nova Bernards, Nora van Biezen,  
Irma Dekker, Ron Visscher

# **Leefomgeving voor raadsleden**

Van maatschappelijke opgaven naar raadsbesluiten



Leefomgeving voor raadsleden

Nova Bernards, Nora van Biezen, Irma Dekker & Ron Visscher

Tweede druk, april 2026

(in eerste druk verschenen onder de titel *De Omgevingswet voor raadsleden*)

© Berghauser Pont Publishing, Amsterdam, 2026

[www.berghauserpont.nl](http://www.berghauserpont.nl)

ISBN: 9789493376199

NUR: 823



Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No parts of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

# Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt het boekje *Leefomgeving voor raadsleden*. Op het moment dat ik dit voorwoord schrijf, bent u net gekozen als raadslid, gefeliciteerd! Als raadslid neemt u veel besluiten. Besluiten waarmee je een duidelijke keuze maakt in grote maatschappelijke opgaves die je gemeente raken, zoals van stikstof, woningbouw, energietransitie en een gezonde leefomgeving. Met die keuzes wordt recht gedaan aan de initiatieven vanuit de samenleving. Met de onlangs ingegaan Energiewet is bijvoorbeeld ruimte gemaakt voor de energietransitie door onder andere het podium voor energiegemeenschappen te vergroten.

Een integrale blik is nodig op de grote opgaves als gezondheid, duurzaamheid en veiligheid binnen de fysieke leefomgeving op te kunnen pakken en uit te voeren. Dit boekje beschrijft deze verschillende opgaves binnen de fysieke leefomgeving. In het eerste hoofdstuk wordt geschetst welke opgaves op dit moment en in de toekomst van belang zijn. In de hoofdstukken daarna worden de opgaves verder uitgediept: wonen en grondbeleid, bodem en water, natuur en biodiversiteit, klimaatadaptatie, gezonde leefomgeving, stikstof, de energietransitie en cultureel erfgoed.

Met dit boekje geven wij raadsleden de relevante basiskennis over de fysieke leefomgeving; een helpende hand om de ingewikkelde en onduidelijke debatten en besluitmomenten met vertrouwen in te gaan. Met de informatie kan gefundeerd gewerkt worden aan een leefomgeving waar inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties optimaal kunnen functioneren en samenleven.

Met ons team van Ruimtemeesters hebben wij met veel plezier geschreven aan dit boekje. Via deze weg wil ik alle schrijvers van Ruimtemeesters en de redactieleden van Berghauser Pont bedanken voor hun inzet en kennis.

Meesterlijke groet,

Ruimtemeesters



# Inhoudsopgave

<b>Voorwoord</b>	<b>V</b>
<b>Inleiding</b>	<b>XI</b>
<b>1 De toekomst van de leefomgeving</b>	<b>1</b>
1.1 De maatschappelijke vraagstukken	1
1.2 De Omgevingswet: leefomgeving centraal	5
1.3 De beleidscyclus van de Omgevingswet	8
<b>2 Wonen en grondbeleid</b>	<b>13</b>
2.1 Wonen	13
2.2 Grondbeleid	17
2.3 Te stellen vragen in de raad	22
<b>3 Bodem en water</b>	<b>25</b>
3.1 Bodemkwaliteit	26
3.2 Gebruik en ordening van de ondergrond	27
3.3 Klimaatverandering	27
3.4 Grondwater en bodemdaling	28
3.5 Drinkwater	28
3.6 Landschapstypen	29
3.7 De Omgevingswet	31
3.8 Te stellen vragen in de raad	31
<b>4 Natuur en biodiversiteit</b>	<b>35</b>
4.1 Wetgeving	35
4.2 Bescherming en bevordering van natuur en biodiversiteit	36
4.3 Te stellen vragen in de raad	38

<b>5</b>	<b>Klimaatadaptatie</b>	<b>43</b>
5.1	Het verschil tussen klimaatadaptatie en klimaatmitigatie	44
5.2	Wetgeving en afspraken	44
5.3	Hittestress: rol van de raad	45
5.4	Te stellen vragen in de raad	46
<b>6</b>	<b>Gezondheid</b>	<b>49</b>
6.1	Gezondheid in de Omgevingswet	49
6.2	(Milieu)kwaliteit van de leefomgeving	52
6.3	Positieve gezondheidsbenadering	56
6.4	Brede welvaart	57
6.5	Te stellen vragen in de raad	58
<b>7</b>	<b>Stikstof</b>	<b>61</b>
7.1	Materiële problematiek	61
7.2	Wetgeving	63
7.3	Natuurvergunningen	64
7.4	Mitigerende maatregelen	65
7.5	Te stellen vragen in de raad	67
<b>8</b>	<b>Energietransitie</b>	<b>69</b>
8.1	Van centraal naar decentraal	70
8.2	Het instrumentarium	70
8.3	Industrie	75
8.4	Te stellen vragen in de raad	75
<b>9</b>	<b>Cultureel erfgoed</b>	<b>77</b>
9.1	Omgevingswet	77
9.2	Werelderfgoed	79
9.3	Rol van de raad	81
9.4	Te stellen vragen in de raad	81

<b>10 Regionale samenwerking</b>	<b>83</b>
10.1 Centraal wat moet, decentraal wat kan	83
10.2 Bredere afweging	84
10.3 Belang van regionale samenwerking voor de gemeenteraad	84
10.4 Rol van de raad	84
<b>11 Participatie</b>	<b>87</b>
11.1 Wat is participatie?	87
11.2 Participatie bij de instrumenten van de Omgevingswet	88
11.3 Participatiebeleid en participatieverordening	91
11.4 Rol van de raad	92
<b>12 De gemeentelijke organisatie</b>	<b>93</b>
12.1 Werkprocessen	93
12.2 Financiën	95
<b>13 Dienstverlening</b>	<b>97</b>
13.1 Informatievoorziening	97
13.2 Omgevingsloket en toepasbare regels	97
13.3 Rol van de raad	98
<b>Over Ruimtemeesters</b>	<b>101</b>
<b>Over de auteurs</b>	<b>103</b>
<b>Trefwoordenregister</b>	<b>105</b>



# Inleiding

Onze maatschappij kent veel vraagstukken die bij raadsleden op tafel komen. Denk aan huisvesting, energietransitie, aanpassingen aan het klimaat, verbeteren van de biodiversiteit en de aanpak van de stikstofcrisis. Bij al deze vraagstukken kun je een aantal basisvragen stellen:

- › Hoe groot is het probleem en wat zijn onze toekomstige opgaven?
- › Wat zeggen onze omgevingsvisies en programma's hierover?
- › Wat zegt het omgevingsplan: zijn er regels nodig?
- › Hoe is de participatie ingevuld en hoe zijn de belangen meegewogen?
- › Wat gebeurt er als we met een integrale blik kijken: is een gecombineerde aanpak nodig?
- › Wat betekent dit voor de uitvoering? Kan toezicht er mee uit de voeten? Is er voldoende budget?
- › Wat zegt onze monitoring; is er een monitor op dit onderwerp?

Om de vraagstukken over de fysieke leefomgeving in de juiste context te plaatsen, is eerst een blik in de toekomst nodig. Immers de beslissingen die nu genomen worden of juist niet worden genomen, beïnvloeden de kwaliteit van de omgeving. In het eerste hoofdstuk leest u welke vraagstukken nu en in de toekomst om actie vragen. In elk hoofdstuk komen de wettelijke basis en de beleidskaders vanuit de Omgevingswet aan de orde.

Maar wat wordt er beoogd met de Omgevingswet? Ten eerste geeft de wet 'Ruimte voor ontwikkeling, waarborgen voor kwaliteit'. Met dit uitgangspunt streeft de Omgevingswet ernaar om enerzijds bescherming en zekerheid te bieden voor een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit en – indien nodig – de situatie zodanig te verbeteren dat er sprake is van een gewenste situatie. Daarnaast beoogt de Omgevingswet voldoende flexibiliteit en maatwerk te bieden voor duurzame ontwikkeling, vernieuwende activiteiten en regionale, nationale en internationale initiatieven ter vervulling van maatschappelijke behoeften. Innovatieve ideeën krijgen daardoor meer kans van slagen. De wet vormt hiermee een belangrijke grondslag onder het nieuwe omgevingsbeleid van de

overheid dat ruimte wil bieden aan innovaties om een gezonde en duurzame leefomgeving te bevorderen.

Ten tweede streeft de Omgevingswet een integrale benadering van de fysieke leefomgeving na. Vanuit dit streven kunnen maatschappelijke opgaven in onderlinge samenhang worden aangepakt en vanuit een brede integrale blik worden beoordeeld en mogelijk gemaakt. Deze integrale benadering vraagt om gedragsverandering van alle belanghebbenden. De Omgevingswet geeft een raadslid ook de verplichting om nieuwe beleidskaders samen met inwoners en ondernemers op te stellen en streeft hierbij een positieve grondhouding na.

Dit boekje geeft de basiskennis en benodigde inzichten over de fysieke leefomgeving aan, zodat beter onderbouwde beslissingen met het oog op de toekomst genomen worden.